

УДК 343.9:351. 74 (4-11)

Н. В. Бочарова

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ БОРОТЬБИ СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ ПІРАТСТВОМ І КОНТРАФАКЦІЄЮ

На етапі розвитку економіки знань, коли головним ресурсом людства стають наукові знання й здобутки творчої діяльності, проблеми правового забезпечення інтелектуальної власності торкаються всіх сфер життя суспільства, зокрема промислової політики, торгівлі, охорони здоров'я, освіти, безпеки продуктів харчування й ліків, біотехнології, діяльності й розвитку інформаційно-комунікаційних систем тощо. За цих умов виробництво й реалізація контрафактної та піратської продукції перетворилися в одну з глобальних проблем, яка загрожує світовій спільноті.

Порушення прав інтелектуальної власності не тільки впливає на розвиток міжнародної торгівлі та стабільність національних економік, але й гальмує інновації, знижує рівень зайнятості, скорочує податкові надходження. Виявилася тенденція диверсифікації продукції, яка є предметом контрафакції. До традиційних видів (одяг, продукти харчування, електроніка, предмети розкоші) додаються нові (іграшки, взуття, деталі автомашин, сонцезахисні окуляри). Але найбільш небезпечною є тенденція зростання підробок, які загрожують здоров'ю й безпеці людей. На кордонах вилучається все більше медпрепаратів, контрафактних косметичних товарів і предметів особистої гігієни. Їх кількість постійно зростає, а висока якість робить неможливою їх ідентифікацію без спеціальної експертизи. Новими явищами стали використання Інтернету в торгівлі продукції, яка є копією відомих марок виробників, а також транспортування малих партій літаками й поштою (повітряний та поштовий трафік) [1].

Висока прибутковість та мінімальний ризик призвели до залучення у виробництво та торгівлю піратською та контрафактною продукцією організовані злочинні угруповання міжнародного характеру [2]. Особливу стурбованість світової громадськості та правоохоронних органів викликає новітня тенденція фінансування міжнародного тероризму з джерел, пов'язаних із розповсюдженням підроблених товарів [3]. У спеціальній доповіді Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC) констатується, що більшість організованих злочинних угруповань мають стосунок до обігу контрафактної продукції [4].

Реакцією світової спільноти на ці явища стало посилення боротьби з порушенням прав інтелектуальної власності на глобальному рівні. Наприклад, з 2004 року регулярно на високому міжнародному рівні проводяться глобальні конгреси з боротьби з контрафакцією й інтелектуальним піратством. Їх організаторами виступають такі впливові міжнародні міждержавні організації, як Всесвітня організація інтелектуальної власності, Всесвітня митна організація, Інтерпол, а також низка організацій приватного сектору, включаючи Міжнародну асоціацію товарних знаків і Міжнародну торговельну палату. Всього було проведено сім таких заходів, останній конгрес відбувся у травні 2013 р. у Стамбулі. Ці міжнародні форуми сприяють координації й ще більшій мобілізації зусиль і ресурсів, спрямованих на бороть-

бу з ескалацією контрафакції й піратства, які підривають сталий економічний розвиток сучасної цивілізації.

В останні роки активізувалась боротьба з інтелектуальним піратством і контрафакцією в рамках міжнародних міждержавних організацій. Так, під егідою ЮНЕСКО створено міжнародний інформаційно-аналітичний центр – Всесвітню обсерваторію з боротьби з піратством у сфері культури (World Anti-Piracy Observatory). Це онлайн платформа з відкритим доступом, яка містить інформацію про національну політику держав-членів ЮНЕСКО з боротьби з інтелектуальним піратством, а також узагальнення новітнього досвіду протидії контрафакції й способів посилення захисту авторських прав.

Члени Світової організації торгівлі прийняли зобов'язання надавати країнам допомогу у виконанні положень Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС – один з базових документів СОТ) стосовно налагодження координації зусиль у боротьбі з підробками товарів.

Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол) затвердила спеціальну програму боротьби зі злочинами проти інтелектуальної власності. У структурі секретаріату Інтерполу сформований підрозділ штатних працівників, які займаються питаннями злочинності у сфері інтелектуальної власності (Interpol IPCrime Unit – ІІРС) [5].

Організація економічного співробітництва й розвитку (ОЕСД) зосереджує зусилля на дослідженні проблем інтелектуальної власності, накопиченні баз даних та інших інформаційних ресурсів про масштаби й наслідки крадіжок інтелектуальної власності для міжнародної економіки.

За останні роки значно активізувалась діяльність Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO) стосовно захисту прав інтелектуальної власності, плідно працює спеціальний консультативний комітет з цього напрямку.

Власну програму протидії інтелектуальному піратству й контрафакції розроблено в Європейському Союзі, який налагоджує тісну співпрацю в цьому напрямку зі Сполученими Штатами Америки [6].

Питання захисту інтелектуальної власності неодноразово включалися до порядку денного нарад «Великої вісімки» (G 8). Саміти голів провідних країн світу, як відомо, слугують для узгодження підходів до актуальних міжнародних проблем. Рішення, прийняті під час цих міжнародних зустрічей, визначають стратегічні напрямки світового розвитку, містять базові методологічні підходи до розв'язання глобальних проблем сучасності. Такі методологічні підходи окреслені в документах «Великої вісімки» стосовно протидії інтелектуальному піратству й контрафакції.

Оскільки системний аналіз цих документів практично відсутній у спеціальній юридичній літературі, стаття має на меті заповнити цю прогалину.

Проблема концентрації зусиль світової спільноти на боротьбі з піратством і контрафакцією була зазначена в підсумковій заяві саміту G-8 на Сі-Айленді (США) у червні 2004 р. Але програмного характеру для діяльності світового співтовариства набули положення «Заяви «Групи вісімки» з боротьби з інтелектуальним піратством і контрафактною продукцією за допомогою більш ефективного правозастосування» [7]. Цей міжнародний документ був прийнятий під час саміту «Великої вісімки» 8–10 липня 2005 р. у шотландському містечку Глініглісі. Лідери провідних

держав світу засвідчили свої наміри з нарощування зусиль для суттєвого скорочення світової торгівлі піратською й контрафактною продукцією, а також для ефективної боротьби проти транснаціональних мереж, які сприяють цій торгівлі. У документі були визначені такі шляхи протидії інтелектуальному піратству: 1) публікація й підвищення якості аналітичних матеріалів, присвячених дослідженням глибинних тенденцій, проблем і заходів, які використовуються в окремих країнах і на міжнародному рівні; 2) розробка й дотримання законодавств, правил та/або процедур із метою більш ефективного застосування правових норм у сфері інтелектуальної власності; 3) нарощування зусиль для виявлення й припинення розповсюдження й продажу контрафактної продукції за допомогою Інтернету й для скорочення піратства в режимі онлайн; 4) поліпшення координації стратегій із боротьби зі злочинами у сфері торгівлі контрафактною продукцією й інтелектуального піратства, а також підвищення узгодженості дій між правоохоронними органами, включаючи спільний аналіз ризиків, обмін кращою практикою, вдосконалення існуючого співробітництва на державних кордонах, а також між урядами й приватним сектором; 5) підвищення інформованості офіційних осіб і громадськості відносно ризику для здоров'я людей, а також розмірів економічних збитків у результаті розповсюдження злочинними угрупованнями контрафактної продукції й інтелектуального піратства; 6) більш тісне співробітництво з партнерами з країн, що розвиваються, з метою укріплення їх національного законодавства, створення й сприяння вдосконаленню потенціалу правоохоронних органів у сфері боротьби з контрафактною продукцією й інтелектуальним піратством за допомогою обміну кращою практикою, навчання персоналу, надання технічного сприяння для досягнення спільних цілей.

За рішенням саміту в Глініглісі питання пошуків більш дієвих засобів впливу на припинення порушень прав інтелектуальної власності були передані для вивчення групи експертів (G8 Research Group), яка працює з 1996 р. в межах Інформаційного центру G8 при університеті Торонто (Канада).

Під час наступного саміту G8 у Петербурзі (Росія) 16 липня 2006 р. був прийнятий новий документ під назвою «Боротьба з інтелектуальним піратством і контрафактною продукцією» [8]. У його шести пунктах окреслювалися принципові підходи світової спільноти в протидії цим явищам. Наголошувалося, що боротьба з торгівлею піратською та контрафактною продукцією в умовах глобалізації світових торговельних зв'язків повинна мати транскордонний характер і потребує сумісних зусиль усіх країн і відповідних міжнародних організацій. Крім того, пріоритетна увага повинна бути приділена вдосконаленню й прийняттю законів, правил і процедур для забезпечення прав інтелектуальної власності. Велике значення має також співробітництво правоохоронних органів країн, включаючи митні органи.

У документах саміту G8 в німецькому містечку Хайлігендем (червень 2007 р.) проблема захисту прав інтелектуальної власності розглядалася в контексті сприяння розвитку досліджень і інновацій. Відзначаючи вирішальну роль у світовій економіці інновацій, лідери країн G8 наголосили на необхідності подальшого визначення світових стандартів захисту прав інтелектуальної власності [9].

Напередодні саміту G8 у Японії (Тоґо, Хоккайдо) 2008 р. міністр закордонних справ цієї країни провів спеціальну консультативну зустріч із групою експертів

із питань інтелектуальної власності [10]. Результати обговорення стали основою для відповідних рішень саміту в Тоаяко. Вперше лідери «Великої вісімки» розглянули питання підготовки спеціальної міжнародної угоди «Anti-Counterfeiting Trade Agreement» (АСТА) та підтримали кроки з гармонізації патентних систем і розширення міжнародного співробітництва в цій сфері. У підсумковій заяві стосовно світової економіки наголошувалося, що захист прав інтелектуальної власності є критично важливим для економічного зростання [11].

Напередодні наступного саміту 2009 р. в Аквілі (Італія) було оприлюднено вельми показове звернення Міжнародної торговельної палати (ІСС) від імені світового бізнесу до голів держав і урядів Великої вісімки. У ньому, зокрема, відзначалася роль захисту інтелектуальної власності в подоланні глобальної рецесії, яка охопила світову економіку в 2008 р. Наголошувалося, що укріплення режимів захисту інтелектуальних прав потрібно розглядати як інвестиції, які приносять відчутні дивіденди в економічній і соціальній розвитку. Тому в умовах світової економічної кризи необхідно нарощувати, а не зменшувати зусилля й ресурси, направлені на зупинення нелегальної торгівлі контрафактною й піратською продукцією [12].

За встановленою традицією напередодні саміту в Аквілі Міністерство закордонних справ головної країни двічі збирало для консультацій G8 Intellectual Property Experts Group [13]. Висновки й аналітичні матеріали цих зустрічей були покладені в основу спеціального підрозділу «Інновації й права інтелектуальної власності» підсумкової декларації лідерів G8.

У документі зазначалося, що контрафакція та інтелектуальне піратство продовжують бути загрозою для світової економіки, охорони здоров'я та добробуту. Підкреслювалося, що міжнародне співробітництво повинно продовжуватися, зокрема, під час підготовки АСТА, у співпраці митниць, а також у проведенні досліджень Організації економічного співробітництва та розвитку стосовно впливу торгівлі контрафактною продукцією на світову економіку [14].

Наступні саміти «Великої вісімки» в Хантсвілі (Канада, 2010 р.), Довілі (Франція, 2011 р.), Кемп-Девіді (США, 2012 р.) та Лохерні (Великобританія, 2013 р.) переважну увагу надавали проблемам захисту інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

Але напрацювання самітів G8 з 2005 р. по 2009 р. стосовно протидії торгівлі контрафактною й піратською продукцією не втрачають своєї актуальності й у подальшому будуть слугувати для світової спільноти орієнтирами в боротьбі з контрафакцією та інтелектуальним піратством.

Література

1. Пентьер Д. Живучесть пиратства и его последствия для творчества, культуры и устойчивого развития / Д. Пентьер // Бюллетень ЮНЕСКО по авторскому праву. – 2005. – Июль-сентябрь. – С. 2–20.
2. Максичева М. Интеллектуальное пиратство как транснациональное преступление / М. Максичева // Международное публичное и частное право. – 2007. – № 3. – С. 52–54.
3. Ця тенденція відмічена у відомих міжнародних дослідженнях: «Intellectual Property Theft and Organized Crime – IPTOC», RAND Research «Film Piracy, Organized Crime and Terrorism», «Fake Nations : A Study into an Everyday Crime – IPTOC 2005» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://link.springer.com/>.

4. United Nations Office on Drugs and Crime. Promoting helth, security and justice / Cutting the threads of drug, crime and terrorism [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unodc.org/documents/frontpage/UNODC_Annual_Report_2010_LowRes.pdf.
5. Intellectual Property Rights (IPR) Programme [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.interpol.int/Public/FinancialCrime/IntellectualProperty/Default.asp>.
6. Бочарова Н. Становлення сучасної стратегії Європейського Союзу у боротьбі з інтелектуальним піратством і контрафакцією (1998–2006 рр.) Н. Бочарова // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2010. – № 2. – С. 47–56.
7. Official Documents Gleneagles Summit July 6–8, 2005 – «Reducing IPR [Intellectual Property Rights] Piracy and Counterfeiting through more Effective Enforcement [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.g8.utoronto.ca/summit/2005gleneagles/index.html>.
8. Combating IPR Piracy and Counterfeiting St Petersburg, July 16, 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.g8.utoronto.ca/summit/2006stpetersburg/ipr.html>.
9. Growth and Responsibility in the World Economy Summit Declaration, Heiligendamm, June 7, 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.g8.utoronto.ca/summit/2007heiligendamm/g8-2007-economy.html>.
10. Report of Discussions: G8 Intellectual Property Experts' Group Meeting [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.g8.utoronto.ca/summit/2008hokkaido/index.html>.
11. G8 leaders' statement on World Economy, Hokkaido, July 8, 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.g8.utoronto.ca/summit/2008hokkaido/2008-economy.html>.
12. Обращение ИСС от лица мирового бизнеса главам государств и правительств в преддверии саммита G8 в Л'Аквиле, 8–10 июля 2009 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.iccwbo.ru/deatelnost/icc_documents/.
13. Report of Discussions: G8 Intellectual Property Experts Group Meeting, July 9, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.g8.utoronto.ca/summit/2009laquila/index.html>.
14. G8 Leaders Declaration: Responsible Leadership for a Sustainable Future [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.g8.utoronto.ca/summit/2009laquila/2009-declaration.html>.

Анотація

Бочарова Н. В. Методологічні засади боротьби світової спільноти з інтелектуальним піратством і контрафакцією. – Стаття.

Стаття присвячена висвітленню методології підходів світового співтовариства до боротьби з незаконною торгівлею піратською та контрафактною продукцією, яка визначена в документах нарад «Великої вісімки».

Ключові слова: «Велика вісімка», міжнародні організації, інтелектуальна власність, контрафакція, інтелектуальне піратство, глобальні проблеми сучасності.

Аннотация

Бочарова Н. В. Методологические основы борьбы международного сообщества с интеллектуальным пиратством и контрафакцией. – Статья.

Статья освещает методологии подходов мирового сообщества к борьбе с незаконной торговлей пиратской и контрафактной продукцией, которая определена в документах совещаний «Большой восьмерки».

Ключевые слова: «Большая восьмерка», международные организации, интеллектуальная собственность, контрафакция, интеллектуальное пиратство, глобальные проблемы современности.

Summary

Bocharova N. V. Methodological bases of fight of world community with intellectual piracy and conterfeits. – Article.

Key words: Great Eight, international organizations, intellectual property, counterfaction, intellectual piracy, global modern problems.